

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

VI. ÉVF. 66. 67. SZ.

1882. JUNIUS. JULIUS.

MINDEN JOG FENNTARTATIK.

TARTALOM: Additamenta ad phycologiam cott. Bihar et Krassó-Szőrény, auctore DR. J. SCHAARSCHMIDT, I. — Könyvismertetések: A. DE CANDOLLE Darwin. J. v. HANSTEIN Beiträge zur allgemeinen Morphologie der Pflanzen. H. POTONIÉ Das Skelet der Pflanzen. F. ELVING Anteckningar om finska Desmidiéer. J. ROSTAFINSKI Hydrurus i jego pokrewienstwo. O. NORDSTEDT Clavis synoptica Characearum. J. JURATZKA Die Laubmoosflora von Oesterreich-Ungarn. M. RENAULT Cours de Botanique fossile II. A. W. EICHLER Ueber Bildungsabweichungen bei Fichtenzapfen. TRAUTVETTER, E. L. REGEL, MAXIMOWICZ, WINKLER Decas plantarum novarum. E. HACKEL Monographia Festucarum europaearum. JAKÓ J. Adatok a Stapeliák szövettanához. J. SCHULLERUS Die physiologische Bedeutung des Milchsafte von Euphorbia Lathyris L. D. BRANDZA Plante noue din România. URBAN Damiana. E. WARMING Familien Podostemaceae. G. ARCANGELI Compendio della Flora italiana. V. CESATI, G. PASSERINI, G. GIBELLI Compendio della Flora italiana, Fasc. 29. G. A. PASQUALE Notizie botaniche relative alle provincie meridionali d'Italia. — Tudós társaságok. — Halálózások. — Kinevezések. — Kérelem. — Szerkesztői posta. — Hirdetések.

ADDITAMENTA AD PHYCOLOGIAM COTT. BIHAR ET KRASSÓ-SZÖRÉNY.

AUCTORE

DR. JULIO SCHAARSCHMIDT.

I.

Az Erdélyre vonatkozó eddigi phycologiai vizsgálatokból, melyek 1880-tól napjainkig világot láttak vázlatosan összeállítható Erdély algavegetációjának képe. Ezen vizsgálatok folyamában Romániának az Erdélyi határral érintkező részeinek algái szintén ismeretesek lettek. Igen kívánatosnak tetszett ezen körülmény folytán Erdély nyugati határának algáit is felkutatni, hogy ily módon a honi algák elterjedési köre,

s továbbá a főbb jellemző alakok kimutathatók legyenek. Ezen célomnak elérésében Dr. JÁKÓ JÁNOS és Dr. TÓTH MIHÁLY urak szívélyes segédkezet nyújtottak lakhelyeiken Lugoson és Nagy-Váradon eszközölt gyűjtéseiket feldolgozásra rendelkezésemre bocsátván. Az általuk gyűjtött anyag nem volt épen gazdag, főképp magasb algákban szűkölködött — mit a korai gyűjtési időnek vagyok hajlandó tulajdonítani — mindazonáltal alsóbbrendűekben főleg egysejtűekben nem várt aratást nyújtott — melynek alapján azon területek további kutatása, eredményesnek mutatkozik. A Lugosi gyűjtések egyrésztől egy mohos, vízi növényzettel szegélyezett, agyagos talajú sekélyebb tóból, másrésztől pedig a Csernabóra patak kiöntéseiből származott tócsákból nyerettek. — A Nagyvárad próbák az u. n. Pece patakból származtak, melynek majd homokos majd pedig organicus hulladékokkal terhelt iszapos vizében igen sok *Bacillariacea* jött elő. Ezen kívül még más úton a Pecének nevezett meleg tóból is kaptam próbákat¹, melyekből az *Oscillaria princeps* tűnt ki jellemző alak gyanánt. Végre még a Réz-hegységben Varatyek mellett gyűjtött anyaghoz jutottam Dr. MÁRTONFFI LAJOS barátságából s később Dr. JÁKÓ JÁNOS urtól a Mehadia mell. Herkulesfürdői hévvizekből kaptam száritott algákat.

Ezen vizsgálati anyag feldolgozását a Kolozsvári tud. egy. növénytan. intézetében eszközöltem. A meghatározott fajok nagyobb része már ismeretes volt Felső-Magyarországról, MÁRKUS, NEUPAUER, HAZSLINSZKY s főleg GRUNOW meghatározásai után — egy tekintélyes rész azonban még mint eddig nem talált, a területre nézve újnak tekintendő.

A Királyhágóntúli Magyarországra nézve újak a következők: *Gomphosphaeria aponina*, *Leptothrix lutescens*, *Spirulina subtilissima*, *Hilsia tenuissima*, *Ricularia radicans*, *Cymbella lanceolata*, *Encyonema ventricosum*, *Pinnularia major*, *Navicula mesolepta*, *N. oblonga*, *N. dicephala*, *N. mutica* var. *Cohnii*, *N. Gastrum*, *N. humilis*, *Vancheurekia crassinervia*, *Gomphonema capitatum*, *G. intricatum*, *G. parvulum*, *G. olivaceum*, var. *vulgaris*, *Rhoicosphaenia curvata*, *Epithemia turgida* var. *granulata*, *Synedra capitata*, *S. subaequalis*, *S. oxyrrhynchus*, *Odon-*

¹ GUILIELMO ZAY Dalmáciai algagyűjtő, ki tengeri algákkal utazott át Magyarországon általam segélyezve Nagy-Váradon gyűjtéseket eszközölt, próbái azonban, dacára ügyes kezelési módjának — vagy talán épen azért — csupán kevés — de rendkívüli mennyiségben képviselt fajt tartalmaztak.

tidium anceps, *Hantzschia elongata*, *Nitzschia angustata*, *N. dissipata*, *Cyclotella Kützingiana*, *Euastrum binale*, *Cosmarium undulatum*, *C. Meneghinii*, *C. crenatum*, *Calocyclus Thwaitesii*, *Closterium intermedium*, *Pleurotaenium Ehrenbergii*, *Sphaerosoma vertebratum*, *S. excavatum*, *Spondylosium bambusinoi-*
des, *Mesocarpus genuflexus*, *M. gracilis*, *Zygnema cruciatum*, *Spirogyra nitida*, *Rhaphidium minutum*, *Gloeocystis ampla*, *Schizochlamys gelatinosa*, *Staurogenia quadrata*, *Dictyosphaerium reniforme*, *Protococcus botryoides*, *Polyedrium trigonum*, *P. minimum*, *Characium tenue*, *Ch. pyriforme*, *Ophiocytium cochleare*, *Coelastrum microporum*, *Pandorina Morum*, *Gloeotila caldaria*, *Rhizoclonium hyeroglyphicum*, *Conferva utriculosa*, *Stigeoclonium longipilus*, *Oedogonium scutatum*, *Oe. Candollei*, *Bulbochaete pygmaea*.

A lelhelyek mellett a gyűjtők neveit a kezdőbetűvel je-
 lölöm, így tehát J. = DR. JÁKÓ JÁNOS, M = DR. MÁRTONFFI LA-
 JOS, T. = DR. TÓTH MIHÁLY ÉS Z. = GIULIELMO ZAY.

Chroococcaceae.

1. *Chroococcus turgidus* NÄG. *tenax* KIRCHN. Ad thermas Herculis in aquis calidis thermae Szemforrás dict. J.
2. *Ch. minor* KÜTZ. NÄG. einzell. allg. t. 1. f. A. 4. Ibidem J.
3. *Gomphosphaeria aponina* KÜTZ. tab. phyc. I. t. 31. f. III. Lugos in stagnis mucosis J.
4. *Leptothrix lutescens* KÜTZ. tab. phyc. I. t. 63. f. 4. Ad thermas Herculis, in aquis calidis thermae Szemforrás dict. fila *Rhizoclonii* obducens J.
5. *Spirulina subtilissima* KÜTZ. Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora dict.
6. *Oscillaria princeps* VAUCHER KÜTZ. tab. phyc. I. t. 44. f. I. Nagy-Várad in lacu Pece Z.
7. *O. major* VAUCHER Ibidem Z.
8. *O. tenuis* C. A. AG.
α viridis (VAUCH.) KÜTZ. tab. phyc. I. t. 41. f. VI. Nagy-Várad in riv. Pece T. Varatyek in lacunis M.
β aerugineo-coerulea KÜTZ. Ad thermas Herculis, in aquis calidis in „Schwitz-Höhle“ J.
γ sordida KÜTZ. NORDST. exsicc. fasc. VI. n. 289. Nagy-Várad in lacu Pece Z. Varatyek in lacunis M.

9. *O. gracillima* KÜTZ. tab. phyc. I. t. 39. f. II. Ad thermas Herculis in aquis calidis in „Schwitz-Höhle“ J.
10. *O. subtilissima* KÜTZ. tab. phyc. I. t. 38. f. VII. Nagy-Várad in lacu Pece Z.
11. *Hilsia tenuissima* (A. BR.) KIRCHN. Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
12. *Rivularia radians* THUR. Ibidem, ad folia *Potamogetonis natantis* et in stagnis mucosis J.

Bacillariaceae.

Raphideae.

13. *Amphora oralis* KÜTZ. VAN HEURCK diat. belg. t. I. f. 1. Nagy-Várad in riv. Pece T. Lugos in stagnis J.
14. *Cymbella lanceolata* E. VAN HEURCK l. c. t. II. f. 7. Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
15. *C. gasteroides* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. II. f. 8. Lugos in stagnis mucosis J.
16. *C. Cistula* HEMPR. VAN HEURCK l. c. t. II. f. 12. Ibidem. J. f. *minor* GRUN. VAN HEURCK l. c. t. II. f. 13. Nagy-Várad in riv. Pece T. Varatyek in lacunis M.
17. *Encyonema ventricosum* (KÜTZ.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. III. f. 15. f. *minor* Ad thermas Herculis in riv. Cserna J.
18. *Stauroneis Phoenicenteron* E. VAN HEURCK l. c. t. IV. f. 2. Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
19. *Pinnularia major* (KÜTZ.) W. SMITH, VAN HEURCK l. c. t. V. f. 3—4. Ibidem J.
20. *P. viridis* (E.) W. SMITH, VAN HEURCK l. c. t. V. f. 5. Ibid. J.
21. *P. Brébissonii* (KÜTZ.) RABENH. VAN HEURCK l. c. t. V. f. 7. Ibidem J.
22. *P. Stauroptera* (E.) RABENH. VAN HEURCK l. c. t. VI. f. 7. Lugos in stagnis turfosis J.
23. *Navicula mesolepta* W. SMITH non E. non KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. VI. f. 10—11. Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
24. *N. appendiculata* (AG.) KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. VI. f. 18—19. Ibidem et in stagnis mucosis J. Varatyek in lacunis M.

25. *N. oblonga* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. VII. f. 1. Lugos in stagnis turfosis J.
26. *N. radiosa* (KÜTZ.) RABENH. VAN HEURCK l. c. t. VII. f. 20. Lugos in aquis stagn. riv. Csernabora, in stagnis muscosis copiose J. Ad thermas Herculis, in aquis calidis thermæ Szemforrás dict. et in riv. Cserna J. Nagy-Várad in riv. Pece T.
27. *N. viridula* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. VII. f. 25. Nagy-Várad in riv. Pece. T.
28. *N. rhynchocephala* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. VII. f. 31. Ibidem. T. Ad thermas Herculis in riv. Cserna J.
29. *N. cryptocephala* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. VIII. f. 1. Nagy-Várad in riv. Pece T.
30. *N. Gastrum* (E.) DONKIN, VAN HEURCK l. c. VIII. 27. Ad thermas Herculis in riv. Cserna J.
31. *N. dicephala* (E?) W. SMITH, VAN HEURCK l. c. t. VIII. f. 34. Lugos in stagnis muscosis J.
32. *N. elliptica* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. X. f. 10. f. *oblonga* et *typica*. Ad thermas Herculis in aquis calidis thermæ Szemforrás dict. et in aquis calidis in „Schwitz-Höhle“ J.
33. *N. mutica* KÜTZ.
var. *Cohnii* (HILSE) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. X. f. 17. Nagy-Várad in riv. Pece T.
34. *N. amphisbaena* BORY, VAN HEURCK l. c. t. XI. f. 7. Ibidem T.
35. *N. humilis* DONKIN, VAN HEURCK l. c. t. XI. f. 23. Ibidem. T.
36. *N. limosa* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XII. f. 18. Ibidem. T. Lugos in stagnis muscosis J.
37. *N. producta* W. SMITH, VAN HEURCK l. c. t. XIII. f. 3. Lugos J.
38. *N. affinis* E. VAN HEURCK l. c. t. XIII. f. 4. Lugos in stagnis muscosis J.
39. *Vanheurckia crassinervia* (BRÉB.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. XVII. f. 4. Nagy-Várad in lacu Pece T.
40. *Amphipleura pellucida* (E.) KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XVII. f. 14. Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
41. *Pleurosigma acuminatum* (KÜTZ.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. XXI. f. 12. Ibidem J. Nagy-Várad in riv. Pece T.

42. *Gomphonema constrictum* E. VAN HEURCK l. c. t. XXIII. f. 6. Lugos in stagnis muscosis, et in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
43. *G. capitatum* E. VAN HEURCK l. c. t. XXIII. f. 7. Ibidem J.
44. *G. acuminatum* E. Ibidem J.
45. *G. intricatum* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XXIV. f. 29. Nagy-Várad in riv. Pece T. Ad thermas Herculis in aquis calidis in „Schwitz-Höhle“ J.
46. *G. parvulum* (KÜTN.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. XXV. f. 9. Varatyek in lacunis M.
47. *G. olivaceum* E.
v. *vulgaris* (KÜTZ.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. XXV. f. 21. Lugos in stagnis muscosis J.
48. *Rhoicosphaenia curvata* (KÜTZ.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. XXVI. f. 1—3. Nagy-Várad in riv. Pece T.
49. *Achnanthes subsessilis* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XXVI. f. 21—22. Ad thermas Herculis in aquis calidis thermae Szemforrás dict. J.
50. *A. minutissima* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XXVII. f. 37—38. Nagy-Várad in riv. Pece T. Ad thermis Herculis in „Schwitz-Höhle“, in aquis calidis thermae Szemforrás dict., *Rhizoclonia* copiosissime obducens J.
51. *Cocconeis Pediculus* E. VAN HEURCK l. c. t. XXX. f. 28—29. Ibidem T. Varatyek in lacunis M. Lugos in aquis stagnant. J. Ad thermas Herculis in riv. Cserna J.
52. *C. Placentula* E. VAN HEURCK l. c. t. XXX. f. 26. Ibidem T. M. J.

Pseudorhaphideae.

53. *Epithemia turgida* (E.) KÜTZ.
v. *granulata* (E.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. XXXI. f. 5—6. Lugos in stagnis muscosis et in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
54. *E. Zebra* (E.) KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XXXI. f. 9. Lugos in stagnis muscosis J.
55. *E. gibba* (E.) KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XXXII. f. 1. Ibidem et in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
56. *E. Sorex* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XXXII. f. 6—8. Nagy-Várad in riv. Pece T.

57. *E. gibberula* (E.?) KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XXXII. f. 11.
13. Ad thermas Herculis in aquis calidis thermæ Szemforrás diet J.
58. *Eunotia pectinalis* (KÜTZ.) RABENH. VAN HEURCK l. c. t. XXXIII
f. 16.
f. *minor* Nagy-Várad in lacu Pece Z.
59. *Ceratoneis Arcus* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XXXVII. f. 7.
Nagy-Várad in riv. Pece T. Lugos in stagnis muscosis et
ad thermas Herculis in riv. Cserna J.
60. *Synedra capitata* E. VAN HEURCK l. c. t. XXXVIII. f. 1.
Nagy-Várad in riv. Pece T.
61. *S. Ulna* (NITZSCH) E. VAN HEURCK l. c. t. XXXVIII. f. 7. Lu-
gos in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
62. *S. subaequalis* GRUN. VAN HEURCK l. c. t. XXXVIII. f. 13.
Nagy-Várad in riv. Pece T.
63. *S. oxyrrhynchus* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. XXXIX. f. 1. A.
Ibidem T.
64. *S. Acus* KÜTZ. (*S. oxyrrhynchus* W. SMITH non KÜTZ.) VAN
HEURCK l. c. t. XXXIX. f. 4. A. Lugos in stagnis musco-
sis J.
65. *Fragilaria capucina* DESMAZ. VAN HEURCK l. c. t. XLV. f. 2.
Ibidem J. Nagy-Várad in riv. Pece T.
66. *F. mutabilis* (W. SMITH) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. XLV.
f. 12. Nagy-Várad in riv. Pece T.
67. *Denticula thermalis* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. XLIX. 17—18.
Ad thermas Herculis in aquis calidis in „Schwitz-Höh-
le“ J.
68. *Odontidium vulgare* (BORY) PFITZ. VAN HEURCK l. c. t. L.
f. 1. Ibidem T. Ad thermas Herculis in riv. Cserna J.
69. *O. hiemale* (LYNGBYE) HEIBERG, VAN HEURCK l. c. t. LI. f. 1.
Ad thermas Herculis in riv. Cserna J.
70. *O. anceps* (E.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. LI. f. 5—7. Ibi-
dem J.
71. *Cymatopleura Sotea* (BRÉB.) W. SMITH, VAN HEURCK l. c. t. LV.
f. 5—7. Ibidem J.
72. *Hantzschia Amphioxys* (W. SMITH) GRUN. Lugos in stagnis
muscosis J.
73. *H. elongata* (HANTZSCH) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. LVI. f. 7. 8.
Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
74. *Nitzschia Tryblionella* HANTZSCH, VAN HEURCK l. c. LVII. f. 10.
f. *minor* Nagy Várad in riv. Pece T.

75. *N. angustata* (W. SMITH) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. LVII. f. 21. Ibidem T.
76. *N. thermalis* (KÜTZ.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. LIX. f. 15—19. v. *intermedia* GRUN. Ibidem T.
77. *N. dissipata* (KÜTZ.) GRUN. VAN HEURCK l. c. t. LXIII. f. 1. Ibidem T.
78. *N. vermicularis* (KÜTZ.) HANTZSCH, VAN HEURCK l. c. t. LXIV. f. 1. Ibidem T.
79. *N. Palea* (KÜTZ.) W. SMITH VAN HEURCK l. c. t. LXIX. f. 22. c. Ibidem T.
80. *Suriraya splendida* (E.) KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. LXXII. f. 4 Nagy-Várád in lacu Pece Z.
81. *S. ovata* KÜTZ. VAN HEURCK l. c. t. LXXIII. f. 8. var. *aequalis* GRUN. Nagy-Várád in riv. Pece T.
82. *S. minuta* BRÉB. VAN HEURCK l. c. t. LXXIII. f. 9. 10. Ibidem T.
83. *Melosira varians* C. A. AG. VAN HEURCK l. c. t. LXXXV. f. 11—15. Varatyek in lacunis M.
84. *Cyclotella Kützingiana* (THWAITES?) CHAUVIN, VAN HEURCK l. c. t. XCIV. f. 1. Nagy-Várád in riv. Pece T.

Desmidiaceae.

85. *Euastrum binale* (TURP.) RALFS brit. desm. t. XIV. f. 8. Lugos in stagnis muscosis J.
86. *Cosmarium margaritifera* (TURP.) MENEGH. RALFS l. c. t. XVI. f. 2. Ibidem J.
87. *C. Botrytis* (BORY) MENEGH. RALFS l. c. t. XVI. f. 1. Ibidem Ad thermas Herculis in aquis calidis in „Schwitz-Höhle“ J.
88. *C. undulatum* CORDA, RALFS l. c. t. XVII. f. 8. et v. *minutum* WITTR. Anteckningar f. 3. Ibidem et Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabóra J.
89. *C. crenatum* RALFS Ad thermas Herculis in aquis calidis „Schwitz-Höhle“ J.
90. *C. pyramidatum* (RALFS) BRÉB. RALFS l. c. t. XV. f. 4. In aquis stagnant. riv. Csernabóra J.
91. *C. Cucumis* CORDA Almanach (1835) p. 206. t. II. f. 7. Lugos in stagnis muscosis J.
92. *C. Meneghinii* (MENEGH.) BRÉB. RALFS l. c. t. XVII. f. 8. Ibidem J.

93. *C. Phaseolus* BRÉB. RALFS l. c. t. XXXVII. f. 5. Ibidem J.
 94. *Calocylindrus Thwaitesii* (RALFS) M. RALFS l. c. t. XVII. f. 8. Ibidem J.
 95. *Staurastrum muticum* BRÉB. RALFS. l. c. t. XXI. f. 4. Ibid. J.
 96. *S. polymorphum* BRÉB. RALFS l. c. t. XXII. f. 5. Ibidem J.
 97. *Closterium Lunula* (O. F. MÜLLER) E., RALFS l. c. t. XXXIV. f. 4. Ibidem et in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
 98. *C. intermedium* RALFS l. c. t. XXIX. f. 3. Lugos in stagnis muscosis J.
 99. *C. moniliferum* (BORY) E., NÄG. einz. alg. t. VI. f. C. 1. Ibidem et in aquis stagnantibus riv. Csernabora J.
 100. *C. Venus* KÜTZ. RALFS t. XXXV. f. 2. Ibidem J.
 101. *Pleurotaenium Ehrenbergii* (RALFS) NORDST. RALFS l. c. t. XXXIII. f. 4. Lugos in stagnis muscosis J.
 102. *Sphaerosozoma vertebratum* RALFS l. c. t. VI. f. 1. Ibidem J.
 109. *S. excavatum* RALFS l. c. t. VI. f. 2. Ibidem J.
 104. *Spondylosium bambusinoides* (WITTR.) LUND. WITTRÖCK Anteckningar f. 12. Ibidem J.

Zygnemaceae.

105. *Mesocarpus genuflexus* (C. A. AG.) SCHAARSCHM. et TAM. KÜTZ. tab. phyc. V. t. 1. Lugos in stagnis muscosis J.
 106. *M. gracilis* KÜTZ. tab. phyc. V. t. 2. Ibidem et in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
 107. *Spirogyra communis* HASS. PETIT Spirogyra t. V. f. 1—3. Nagy-Várad in riv. Pece T.
 108. *S. nitida* (DILLWYN) LINK. KÜTZ. tab. phyc. V. t. 27. Ibidem T.

Palmellaceae.

109. *Raphidium minutum* NÄG. einz. alg. t. IV. f. C. 2. Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
 110. *R. polymorphum* FRESEN.
v. falcatum (CORDA) RABENH. RALFS l. c. t. XXXIV. f. 3. Ibidem J.
 111. *Gloeocystis ampla* KÜTZ. COOKE brit. freshw. algae I. t. 3. f. 1. Lugos in aquis stagnantibus riv. Csernabora J.
 112. *Schizochlamys gelatinosa* A. BRAUN Verjüngung t. I. f. 42—50. Ibidem J.

113. *Staurogenia quadrata* MORREN, Lugos in stagnis muscosis J.
114. *Dictyosphaerium reniforme* BULNH. Ibidem J.

Protococcaceae.

115. *Protococcus botryoides* (KÜTZ.) KIRCHN. Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
116. *Polyedrium trigonum* NÄG. einz. alg. IV. f. B. 1. Ibidem J.
117. *P. minimum* A. BRAUN, NORDST. exsicc. fasc. IV. n. 159. Lugos in stagnis muscosis J.
118. *Characium tenue* HERM. COOKE brit. freshw. algae II. t. 19. f. 4. Ibidem J.
119. *Ch. pyriforme* A. BRAUN alg. unic. t. V. f. B. Ibidem J.
120. *Ophiocyrtium cochleare* (EICHW.) A. BRAUN, NÄGELI einz. alg. t. IV. f. A. 1. Ibidem J.
121. *Scenedesmus quadricauda* (TURP.) BRÉB., RALFS l.c. t. XXXI. f. 12. Ibidem et in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
122. *Coelastrum microporum* NÄG. Lugos in stagnis muscosis J.
123. *Pediastrum Ehrenbergii* (CORDA) A. BRAUN, NÄGELI einz. alg. t. V. f. H. 3. Ibidem et in aquis stagnant. riv. Csernabora J.

Volvocaceae.

124. *Pandorina Morum* (O. F. MÜLLER?) BORY, Lugos in stagnis muscosis et in aquis stagnant. riv. Csernabora J.
125. *Rhizoclonium hieroglyphicum* (AG.) KÜTZ. (*Rh. calidum* KÜTZ.) tab. phyc. III. t. 70. f. II. In aquis calidis thermae Szemforrás dict. J.
126. *Gloeoitila caldaria* KÜTZ. tab. phyc. III. t. 32. f. III. Ad thermae Herculis in balneis.

Ulotrichaceae.

127. *Conferva bombycina* Ag. Kütz. tab. phyc. III. t. 44. f. 1. Lugos in stagnis muscosis J.
128. *C. utriculosa* Kütz. tab. phyc. III. t. 44. f. V. Lugos in aquis stagnant. riv. Csernabora, ad thermas Herculis in lacunis J.

129. *Ulothrix subtilis* KÜTZ. tab. phyc. II. t. 85. f. I. Nagy-Várad in lacu Pece Z.

Cladophoraceae.

130. *Cladophora glomerata* (L.) KÜTZ. tab. phyc. IV. t. 33. f. I. Nagy-Várad in riv. Pece T.

Chaetophoraceae.

131. *Aphanochaete repens* A. BRAUN, WOOD freshw. algae of North-America t. XIV. f. 5. Lugos in stagnis muscosis, in *Oedogonio* parasit. J.
132. *Stigeoclonium longipilus* KÜTZ. Nagy-Várad in riv. Pece T.

Oedogoniaceae.

133. *Oedogonium Candollei* BRÉB.? KÜTZ. tab. phyc. III. t. 33. f. VIII. Ad thermas Herculis, in aquis calidis thermae Szemforrás dict. et in aquis in „Schwitz-Höhle“ J.
134. *Oe. scutatatum* KÜTZ. tab. phyc. V. t. 34. f. V. Lugos in stagnis muscosis, in aquis stagnant. riv. Csernabóra J.
135. *Bulbochaete pygmaea* PRINGSH. Jahrb. I. (1858) t. VI. f. 11. Lugos in stagnis muscosis J.

Coleochaetaceae.

136. *Coleochaete orbicularis* PRINGSH. Jahrb. II. (1859) t. VI. f. 1. Lugos in stagnis muscosis J.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Darwin considéré au point de vue des causes de son succès et de l'importance de ses travaux par M. ALPH. DE CANDOLLE [Tirés des Archives des sciences de la Bibl. univ. Mai 1882. tome VII.] 15 pp. 8°.

14] Egy kis értekezés DARWINRÓL, melyben nagy érdemei, kutatásainak módszerei, a darwinismus állása a tudományban és viszonya a hithez és sok más mindenféle igen érdekesen lesz előadva. DE CANDOLLE ALFONZ az első botanikusok közé tartozott, kik habár né-

mi tartozkodással értékesítették DARWIN tanait, maga is már „a fajok eredete“ megjelenése előtt, nagyfontosságú növényföldrajzában hasonló nézeteket fejtegetvén. Ha egy oly férfi, mint DE CANDOLLE, ki majdnem hatvanéves irodalmi multra tekint vissza és mindig a tudománnyal lépést tartani törekedett s nagy általános műveltséggel bír, DARWINRÓL nyilatkozik ez oly nagybecsű, hogy mindenki kinek csak alkalma lehet ezen értekezéséhez juthatni, azt bizonyosan el is fogja olvasni.

Beiträge zur allgemeinen Morphologie der Pflanzen von JOHANNES VON HANSTEIN. Bonn Adolph Marcus 1882. IX. 2 inn., 244 pp. 8°.

15] HANSTEIN 1880. aug. 27. bekövetkezett halálával egy nagyterjedelmű de be nem végzett „Grundzüge der allgemeinen Morphologie der Pflanzen“ c. munkát hagyott hátra. Szándéka volt a növény alakzására vonatkozó növénytani tudás összes foglalatját általános vonásokban jellemezni, az egyes tények tömegét rationalis összefüggésbe hozni és magyarázni. Azon alapeszméből indult ki, hogy csak az élettani működésből érthető meg egy növény vagy növény-szerv alakzása, hogy a morfológiai tények magyarázata csak az — egyes alakoknál kiviendő — élettani feladat alapúl vételével lehetséges és kivihető.

Ezen alapeszme alapján az I. kötetben a sejt- és szövettant, a növénytörzs általános felépítését, egyes tagjainak kiképzését, úgy mint a különféle egyes növényiszervek specialis alakulását — tehát, az összes növényalaktantakartaterjedelmesen tárgyalni. Egymásodik kötet foglalkozott volna a növényvilág általánosabb biológiai tüneményeinek összegével. Egy harmadik kötet a számtalan növényosztályok és csoportok systematikai áttekintését jellemezte és rationalis összefüggésbe hozta volna. Az utolsó kötet a leginkább csonka volt, de a másik kettő is nagyon sok hiányt mutatott fel, azonkívül az irodalom csak 1875-ig volt értékesítve. A munkához magához H. már 1873-ban fogott. Ilyen körülményekkel szemben SCHMITZ rendkiv. egyet. tanár Bonnban, a bold. kedvenc tanítványa, igen nehéz helyzetben volt, midőn a családtól megbízott ezen tudományos hagyaték kiadásával. A nagyterjedelmű kézirat teljes kiadása lehetetlennek mutatkozott és így csak egyes kiválogatott részekről lehetett szó.

SCHMITZ a szöveget lehetőleg épen közli, csak ott símitotta azt, hol okvetlen szükséges volt. A ki azon élénk és nagyon tanulságos modorral — mely HANSTEIN tanítását is jellemezte — meg akar ismerkedni, az a könyvet, nagy élvezettel és haszonnal fogja elolvasni.

Adjuk még a töredékek címeit és pedig szerzőnk nyelvén: I. Pflanzliche Eigenthümlichkeiten 1—26. I. II. Anordnung der Sprosse des Pflanzenkörpers 27—89 I. 1. Blattfolge 28—30 I. 2. Sprossfolge 31—36 I. 3. Blütenstände 36—45 I. 4. Blattstellung (Phyllotaxis) 45—73. 5. Anordnung der Blüthentheile (Anthotaxis) 73—89 I. III. Erste Anlage der Blüthentheile am Vegetationspunkt und morphologische Werthigkeit derselben 90—115 I. IV. Wehrvermögen und Kampf gegen die Umgebung. 1. Verhalten des Pflanzenindividuums bei Veränderung der Ernährung 116—121 I. 2. Wehrverfahren gegen Verwundungen und Verstümmelungen 121—140 I. 3. Wehrverfahren gegen Beugung, Bruch und Umsturz 140—152 I. 4. Selbständige Abwehrbewegungen der Einzelorgane 152—157 I. V. Zusammenwirken allgemeiner und besonderer Kräfte bei Gestaltung der Pflanzen. 1. Veränderlichkeit und Erbllichkeit 158—170 I. 2. Kreuzung und Ueberschreitung der Artgrenzen 170—178 I. 3. Atomistische Kräfte und individuelle Erscheinungsformen 179—214 I. 4. Die Hypothese atomeigener Gestaltungskräfte und die Gestaltsamkeit als übertragbare Kraft 214—231 I. 5. Die biologischen Eigenschaften des Protoplasmas 231—244 I.

Das Skelet der Pflanzen. Von HENRY POTONIÉ, zweiter Assistent des Kgl. botanischen Gartens zu Berlin. Mit 17 Holzschnitten. Berlin Carl Habel 40 pp. 8°.

16] 1874-ig, azaz azon időig, midőn S. SCHWENDENER korszakot alkotó munkája az erőművi elvről az egyszikűek bonctaniszerkeze ténben, összehasonlító körülpillantással a többi osztályokra, megjelent; a botanikusok a növény skeletumáról, mely kizárólag a test szilárdágáról gondoskodik, úgy mint ezt az állatokról régóta tudjuk, nem beszéltek. A kis füzet érdekesen foglalja össze SCHWENDENERnek és tanítványainak ezen a téren tett kutatásaikat.

Anteckningar om finska Desmidiéer af FREDR. ELFVING, Med en taffla. (Acta Soc. pro Fauna et flora Fennica t. II. Nr. 2.) Helsingfors 1881. p. 17. 8°.

17] Finland eddig phycologiai tekintetben majdnem egészen ismeretlen volt, csak 71 algafaj lett ismeretes 1859-ben (Herbarium Musei Fennici), s néhány fossil *Bacillariacea* NYLANDER Diatomaceis Fenniae fossilibus additamentumából. Ez indította sz. arra, hogy az édesvízi algákkal foglalkozzék. 1870. óta gyűjti s tanulmányozza

a Finn algákat, s e füzetben adja a finn *Desmidiaceákat*, melyeket ez idő alatt gyűjtött, egészben 258 fajt sorol fel, köztük 9 újat. Ezek *Euastrum aboense*, mely az *E. ansatum*-ra emlékeztet; *E. pingue* közel áll az *E. binale*hez. *Staurastrum tristichum* a *S. Meriani* REINSCH-hoz nagyon közel. *Xanthidium superbum* szép nagy alak. *Cosmarium hexagonum* ez a LUNDELL-féle *C. sexangulare*val teljesen megegyezik, kevéssel kisebb, mint a tőalak, s szögletei némileg domborubbak, mi azonban nem gátolhat az összevonásban, ismervén az Olasz alakot (DELPONTE Spec. desm. II. tab. VII. f. 72), melynek szögletei épen hegyesek. A *C. sexangulare* s így a hozzá vonható *C. hexagonum* egy részről domborodás által a *C. galeritum* NORDST.-be olvad a REINSCH-féle formák (Contribuciones, Chlorophyllophyceae t. X. f. 8., t. XIII f. 6.) közvetítésével, másrészről pedig a hossz tengely megnyulása folytán a *Cosmarium granatum*-mal jön közeli rokonságba a KLEBS-féle alak segítségével (Desm. Ostpreuss. t. III. f. 22.) mint ilyen nagy és igen szoros rokonsági körrel bíró fajnak sok alakja lehetséges ezek közül, azonban a typusnál valamivel domborúbb *C. hexagonum* épen nem tarthat számot külön fajnévre.

C. impressulum nem egyéb, mint a *C. Meneghinii*-nek egy a *C. crenatumba* átvezető alakja, melyet már REINSCH ábrázolt, de nem nevezett el (Contribuciones, Chlorophyllophyceae t. XII. f. 12a.) legfőbb, mint forma különböztethető meg.

C. ellipsoideum összeesik a *C. pseudonitidulum*mal. A tőalaktól (NORDSTEDT Norges Desmid. f. 4.) a REINSCH-féle varietas *majus* (Contribuciones, Chlorophyllophyceae t. XII. 7.) átvezet a COOKE-től rajzolt alakhoz (On some Desmids etc. t. 13. f. A., mely inkább csak formának volna tekinthető), melylyel az ELFVING-féle *C. ellipsoideum* teljesen egyezik, így tehát legjobban a *C. pseudonitidulum*hoz kapcsolható.

C. subpalangula és *Penium adelochondrum* zárják be az új fajok sorát. SCH. Gy.

Hydrurus i jego pokrewienstwo. Monografia przez Dra J. ROSTAFINSKIEGO. Z tablica. (Mit einem deutsch verfassten Résumé) Kraków 1882. [Osobne odb. z Rozpr. Akad. umig. Wyd. matem.-przyr., tom. X. p. 60—86] 34 pp. 81 tab. 4°.

18] R. a Tatra gyors hideg patakjaiban találta a *Hydrurust* 1877-ben, — azt 1880. pontosabb vizsgálat alá véve, egyrészről megerősíthette BERTHOLD adatait, ki a morphologiai viszonyokat tanulmányozta, másrészről megfigyelhette fejlődését, melyről igen hiányos adataink voltak. A *Hydrurus* thallusát, egy kocsonyás, összefolyt

sejthártyákból képződött matrix alkotja, melybe plasmaticus sejtek ugyyszólván befészkelődnek. A plasmasejtek szintelen és chromoplaszmát tartalmaznak. Chromoplaszmának nevezi u. i. R. könnyebbség okáért a festőanyag hordozóját. Az achroplasma mindig lefelé, illetőleg a vastagabb ágakban befelé van fordítva, sejtmagot rejt magában és látható assimilálási termék gyanánt egy olajszerűen fénylő cseppet (glykose-t?), mely a sejt halálával könnyen szétfoly a sejtnedvben. Ilyen cseppeket THURET észlelt először a *Dictyota dichotoma*-nál. Ugyan ilyen anyag jön elő a *Phaeosporaeák*, *Fucaceák*, *Diatomaceák* és a *Chromophyton* sejteiben s ott a keményítőhelyét pótolja. A kifelé néző barna chromoplasma a sejt felső részét foglalja el s vagy egy erősen boltozott süveget vagy széleikkel egymással érintkező szalagokat képez. Absolut alcohol ezen belső szerkezetet teljesen szétrongálja. Már hidegen is rögtön oldja a barna festőanyagot, s ekkor a növény zöld lesz. A vízből kiemelt *Hydrurus* pár perc múlva tönkremegy, s e mellett barna festőanyaga felbomolván, szintén zöld színt vált. A sejtek ferde válaszfallal oszólhatnak s ezáltal a chromoplasma két egyenlőtlen részre metszetik, a két új sejtmag a válaszfal két oldalán foglal helyet — a szintelen plasmában, friss állapotban azonban nem láthatók. A két leánysejt vagy egymás mellett marad vagy az egyik az egyenlőtlen növés folytán a másik fölé emelkedik. Egy új ág képzésénél egy felületi sejt szintén ferdén oszlik, s mialatt a mélyebben fekvő az anyasejt helyét foglalja el, a másik szelvény kidomborodik és az ág anyasejtje lesz.

A szaporodás éjfélkor indul meg. Az alsó thalluságak duzzadni kezdenek, a duzzadás szabályosan halad felfelé s így a sejthártyák matrixa a felismerhetlenségig szétfoly. Az előbb gömbölyű plasmasejtek később tetraeder-alakot vesznek fel s végül csúcsaikon kis nyúlványok képződnek, — a sejtek ekkor még meztelenek. Hajnali 3 óra tájban a culturákban egysejtű ifjúsodás által képződött sporák között, kettő, mely nyilvánvaló szabadsejtképzés által jött létre, sejt-falat nyert és egysejtű thallust képezett. Ezek csiráznak, s az egy, majd két-három sejtű csírnövényekből közvetlen fejlődnek a *H.* thallusok.

Ezen fejlődésmenetből kitűnik, hogy miért nincsenek rendszeren a thallus alsó részén ágak, kitűnik továbbá, hogy mikép jön létre oly sokféle alak a fő tengelynek közepéni szétfolyása s néhány egyenlő értékű ággal helyettesítése folytán.

Ezzel kapcsolatban még a *Chromophyton*ról is megemlékszünk, melyet a *Hydrurus* legközelebbi rokonának tart. Ennek egyik kisebb alakját észlelte a Krakói bot. kert melegházában, melyet mint külön fajt *Ch. virens*-nek nevez. *Chromophyton* és *Hydrurus* kö-

csönös vonásai, hogy a sejthártyák egy közös matrixxé folynak össze, mely később a vízben feloldódik. A chromoplasma mindkettőnél egy barna festőanyagot tartalmaz, keményítő nem jön elő. Minden vegetatív sejtől ugyanolyan módon lesz spora, mindkét növény mint egysejtű organismus telet át. A különbség a thallus nagyságában, alakjában rejlik, valamint a sporák különbözőségében, melyek különféle életfeltételekhez alkalmazódnak. R. e két növényt a *Syngeneticae* család tagjainak tekinti, mely család a *Phaeoideae* új csoport törzse, melyhez egyrészt a *Diatomeák*, másrészt a *Phaeosporéák*, *Dictyoteák*, *Cutlerieák* és *Fucaceák* csatlakoznak. Ezen beosztást terjedelmesebben igyekszik indokolni. R. a *Syngeneticae* rendet és a *Hydrurust* következőleg jellemzi:

Syngeneticae.

Thallophyta, agama, cellulis in mucos gelatinoso communi immersis composita. Cellulae plus minus elipsoideae earum chromoplasma brunnea aut virescens. Tempore multiplicationis mucus gelatinosus liquefiens hoc modo cellulas vegetativas dissolvit; quae dissolutae in sporas transformantur. Sporae initio particulae plasmatis nudaae, formam multjs modis mutantes, motu spontaneo praeditae aut immobiles, tum, per divisionem succesivam, plantae perfectae fiunt.

Plantae aquaticae aut in superficie aquarum aërea vegetantes.

Chromophytoneae.

Cellula vegetativa, tempore multiplicationis, in unam nudam, nucleo, vacuolo contractili (?) cilio longo et chromoplasmate praeditam, in aqua mobilem, zoosporam transformatur.

Chromophyton.

Thallus globosus, pulveraceus, octocellularis, aërobius natans.

Hydrureae.

Cellula vegetativa, tempore multiplicationis, in unam nudam, nucleo, chromoplasmate praeditam, tetraëdricam, in angulis rostratam, immobilem sporam transformatur.

Hydrurus.

Thallus solidus, ex uno podio divisus, multicellularis, hydrobius, adnatus.

Hydrurus foetidus (VILL.) KIRCH.

Thallus hydrobius, lubricus, disco conico affixus; elongatus; usque ad tres decimetros longus; ex uno podio principali, in medio

latissimo, ramos laterales emmitens; inferne simplex, plerumque nudus; primo intuitu gelatinosus, in tactu duriusculus sed elasticus; solidus aut rarissimesenilitate cavescens; semipellucidus, ochraceus; superne aut simplex aut penicillatus varioque modo divisus; semper tota sua superficie, ramulos minores, filamentis tenuissimis obtectos, ex olivaceo fuscis aut nigris, producens.

R. vizsgálatai alapján az összes ismert fajokat mind a *Hydrurus foetidus* (VILL.) KIRCHN.-hez sorolja, ezzel a különben is kétes értékű megkülönböztetéseket feleslegessé teszi.

R. is hangsúlyozni kezdi a physiologiai momentum tekintetbe vételét a rendszeresítésnél, az igaz ma még a morphológiát széttartják, de ki akarja azt tagadni, hogy a fejlődéstannak nélkülözhetlensége a systematizálásra, az élettani mozzanatok teljes ignorálását mindinkább lehetetlenné fogja tenni. Miután a növények eleven lények, rendszeresítésüknél az életet is, majd tekintetbe kell venni. Az élettani mozzanatok pedig, mint R. igen jól jegyzi meg, leginkább a sejt szerkezetében tükröznek vissza és épen azért szerinte erre rendszertani tanulmányoknál is sulyt kell fektetni.

SCH. Gy.

Clavis synoptica Characearum auctore O. NORDSTEDT [Ex Abhandl. Berl. Akad. Phys. Kl. 1882. p. 8—25] 4°.

19] NORDSTEDT ki jelenleg a *Characeák* ismeretére nézve az első szaktekintély, azon alkalomból, hogy A. BRAUN *Fragmente einer Monographie der Characeen* című posthumumát kiadta, az összes ismeretes *Characeák* clavisát is összeállította.

Die Laubmoosflora von Oesterreich-Ungarn. Handschriftlicher Nachlass JAKOB JURATZKA's enthaltend die Beschreibung der in Oesterreich-Ungarn wachsenden Laubmoose mit Ausnahme der Leskeaceae, Hypnaceae, der Andraeaceae und der Sphagnaceae. Zusammengestellt von J. BREIDLER und J. B. FÖRSTER. Herausgegeben von der k. k. zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. Mit dem Bildnisse Juratzka's. Wien 1882. VIII. 385 pp. 8°.

20] A kitűnő bryologus legfontosabb hagyatéka lett kegyeletből kiadva ezen eléggé díszes kötetben, mely az elköltözött jól sikerült és szép kivitelű arczképét is tartalmazza. A kiadók igen ügyes és buzgó bryologusok, mindazonáltal nem mondhatjuk, hogy ezen szerkesztésük feltétlen tetszésünket kivívta volna. Óhajtottuk volna, ha feltűntették volna a szövegben, miben állott az ő munkájuk és mi az, mi a hagyatékban visszamaradt; de szükséges lett volna a kéz-

iratokat és a gyűjteményt is pontosan átvenni. Ezt a boldogúlt iránti kegyelet követelte volna azon perctől kezdve, midőn meggyőződtek arról, hogy egy tiszta szövegkiadástól el kell állniok. Így például nem szólnak semmitsem az *Angstroemia (Dicranella) banatica* HAMPE-ről, mely az Oesterr. botanische Zeitschrift XI. (1861) 154—155 l. jelent meg. Magam emlékszem igen jól arra, midőn a bizonyító darabot, melyet HAMPE a leíráshoz mellékel, SKOFITZ JURATZKÁ-nak ajánlódkozta, annak meg kell lenni a gyűjteményben és a faj vagy conserválva lesz vagy összszefonva. Nemcsak azt óhajtottuk volna birni mit JURATZKA ezen munkája számára irt, hanem, ha már a szöveg nem volt egészen úgy kiadható, mint az a szerző után maradt, óhajtottuk volna egyben nézetét ösmerni, a sok Ausztriából és Magyarországból származó anyag felett, melyet gyűjteményében pontosan meghatározva helyezett el és melyet épen ezért tekintetbe venni a kiadónak igen szép feladata lett volna.

Cours de Botanique fossile fait au Museum d'Histoire naturelle par M. RENAULT Aide-naturaliste etc. Deuxième année. Lepidodendrées Sphenophyllées, Asterophyllitées, Annulariées, Calamariées. Avec 24 planches lithographiées. Paris G. Masson 1882. II. 194. 50 inn. pp. 8°. [l. MNL. V. 25 sk. l.]

21] Ezen második kötet a címben említett *Cryptogam*-családokkal foglalkozik. A táblák részint eredeti rajzokat, részint olyanokat mutatnak, melyek BRONGNIART, SCHIMPER, GRAND-EURY, ZBILLER és mások munkáit díszítették.

Ueber Bildungsabweichungen bei Fichtenzapfen von A. W. EICHLER. Mit einer Tafel. Aus den Sitzungsberichten der königl. Ak. d. Wissensch. zu Berlin. Berlin 1882. 20. pp. Lex. 8°.

22] Ezen képzési eltérések azáltal oly érdekesek, mert nagyramenő következtetéseket akartak ezek alapján az *Abietineák* u. n. gyümölcs pikkelyeire nézve vonni. Az előbbi szerzők csak morphologiailag egyszerű vagy levél- vagy szár-jellegű szerveknek tartották; de midőn átnőtt tobozokon észleltetett, hogy a fedőpikkely honaljában egy rügy léphet fel s e mellett a gyümölcs pikkely levélszerű karélyokra oszolhat, az a nézet jött felszínre, hogy a gyümölcs pikkely egy leveles sarjja alakulhat át és így előbbi, az utóbbi természetével bírhat. Miután szerző BRAUN és CASPARY, MOHL és STENZEL különböző nézeteit ismétlőleg feltűntette volna, áttér saját — jó és gazdag anyagon tett tanulmányai — eredményeinek feltűntetéséhez. Az abnor-

mis esetekben nem a gyümölcs pikkely alakú sarjja, hanem a sarj mint újképzés lép fel a gyümölcs pikkelyszögében és azután változólag hat az utóbbira. A változások részben nyomás-, részben ingerhatásuaknak magyarázhatók és részben azon kifejlődéstől függnék, melynek a rügy alá van vetve. Fejlődhetik mint alig észrevehető csúcsocska, mint közönséges rügy, vagy mint túlevelű sarj. Mind ezen esetekben a rügy legalább eredetileg, a gyümölcs pikkely és a toboztengely között áll, csak másodlagos változások által — a mi különben igen ritka — tolódhatik a gyümölcs pikkely keretén át a fedőpikkely felé. De ezáltal lehetetlenné válik azon feltevés, hogy a gyümölcs pikkely a rügy két hátrafelé összetolt előleveleitől képeztetik; azon feltevés ellen, hogy az előlevelek a rügy előoldalán össze lennének növe, eltekintve mástól az edénnyalábok elhelyezése a rügyben szól, miután a xylem kifelé, a phloém a toboztengely felé van irányítva. Az átnőtt doboz ezen képződményei, tehát nem engedik, hogy a gyümölcs pikkely összetett szervnek vételessék, hanem mutatják, hogy ezeket minden erőlködés nélkül és egészen természetsszerűen egyszerűeknek lehet tekinteni.

Miután tehát ezen teratologikus esetek, a másoktól kivánt irányban nem értékesíthetők, E.-nek más viszonyokra alapított azon felfogása ellen, hogy a gyümölcs pikkely a fedőpikkely egy belső kinövése és mind a kettő együtt egy levelet alakít, ezen esetek sem hozhatók fel.

Decas plantarum novarum auctoribus E. R. a TRAUTVETTER, E. L. REGEL, C. J. MAXIMOWICZ, K. J. WINKLER. Petropoli 1882. 10pp. 1 tab. 4°.

23] CHARLES RENARDnak a Moszkvai császári természetv. társulat alelnökének és kiadványai szerkesztőjének ötvenéves tudorijubileuma alkalmából, írták a fennemlített szerzők ezen füzetet, mely Ázsiában termő új fajokat tartalmaz, ezek között a legérdekesebb *Renarda* RGL. genus novum *Umbelliferarum*, melynek egyetlen eddig ismert faja *R. siifolia* RGL. In Turkestaniae mediae planitie elata Susamir 12,000' alt. leg. cl. FETISOW. A füzethez mellékelt díszes táblán ezen új genus szép színezett képben látható.

Monographia Festucarum europaearum. Auctore EDUARDO HACKEL Professore Gymnasii Hippolytani (St. Poelten) Austriae. Kassel und Berlin Theodor Fischer 1882. XII. 216 pp. IV. tab. 8°.

24] Az újabb időben kevés kritikus agrostographus működik; a legifjabbak és legszerencsésebbek közé tartozik ezen mű szerzője, ki

a faj felfogására és kezelésére nézve se Jordanianus, se Benthamianus nem akar lenni. Sz.-tól collectív fajok, subspeciesekre, varietasokra, subvarietasokra csoportosítottak, mind a mellett van két egészen új faj is, ezek egyike a Rodnai havasokról származó *F. Porcii*, másika a Portugali *F. Henriquezii*.

A munka első része a *Festucá*-k alak-és bonctani viszonyaival ismerteti meg, különös tekintettel ezek rendszertani értékére. Az innovatiók, a lamina vernatiója, a szár és levelek bonctana (így majdnem minden faj levelének harántmetszete és a legfontosabb albeosztásoké is), és minden sectio ovariumának és caryopsisának rajzai találhatóak a négy mellékelt táblán.

Azok számára pedig, kik hamar akarnak egy növényt meghatározni a 200—204 l. össze van állítva egy: Clavis analytica artificialis ad faciliores reddendas determinationes exemplarium herbariorum.

A munka a modern monographia-követelményeknek minden tekintetben törekedett eleget tenni és hogy a formai dolgokban is szerzője iparkodott minden tőle kitelhetőt megtenni, a mellett nemcsak az tanuskodik, hogy citatumai pontosak és források alapján készültek, hanem hogy az index is a mennyire alkalmunk volt azt megpróbálni, minden követelésnek megfelelt.

Szerző szándéka az *Agrostis*, *Agropyrum*, *Bromus*, *Koeleria*, *Poa* stb. genusokat hasonló módon tárgyalni, óhajtjuk, hogy módjában legyen a tudományt mielőbb ezek monographiáival is gazdagítani.

Adatok a Stapeliák szövettanához. Írta JAKÓ JÁNOS. Két fénynyomatú rajzlappal. Lugos 1882. 39 p. 8°.

25) Sz. a törzs anatómiáját vizsgálta különös figyelmet fordítván a szájacskok fejlődésére és a tejedény-rendszerre. A szájacskokra nézve azon eredményre jut, hogy a *Stapeliák* szájacskai a legcomplicáltabb mellék-és körítő-sejtcsoporttal vannak ellátva. Ezek fejlődésénél a körítősejtek teljesen feldaraboltnak, mi által nagyszámú (—16) sejtekből összetett paizsalakú melléksejt-csoportozat jön létre, szabálynak tekinthető emellett, hogy a felső és alsó körítősejtek egygyel kevesebb melléksejttel képeznek, mint az oldalsók. Az ikerszájacskok hasonló sejtcsoporttal vannak ellátva (*S. trifida*). A vizsgált *Stapeliáknál* (*S. variegata*, *S. punctata*, *S. trifida*) az ismert tejartók kivül sz. még tagolt tejedényeket is talált, melyek kizárólag a fibr. nyálbók kíséretében a xylem és háncsrostok közt jönnek elő

s összefüggő hálózatot alkotnak. Valamennyi tejtartóban egészen kifejlett állapotban is a protoplasma és sejtmag láthatóvá tehető.

Die physiologische Bedeutung des Milchsafte von Euphorbia Lathyris L. von JOSEPH SCHULLERUS [Separatabzug aus den Abhandl. des Bot. Ver. der Prov. Brandenburg XXIV. p. 21—93] Berlin (1882.) 8°.

26] Egy történeti áttekintés után SCH. a tejnedvtömlőket tárgyalja, ezek már az ébrényben lépnek fel és pedig a kéregparenchymában kizárólag mint sejtek, melyek tovább nőnek, ezen összejtekből lesznek a teljesen kifejlődött növények összes tejsövei. Új tejsajtek később nem képződnek többé. A tejnedvtömlők az összes növényrészekben mindig megvannak. Az oldalszervek fellépési helyein, úgy mint azokban magukban is a tejnedvtömlők elágazódhatnak, ellenben anastomosisok mint a csomókban, mint más helyeken, mint nevezetesen a levelekben hiányoznak. A tömlők növése sikamló, activ, a mennyiben a szomszédsejtek növése által nem mechanikus úton okoztatik, csúcsnövéseük egész életükön át megmarad, mint egész életükön át el is ágazódhatnak. Tejnedvük egy képzőnedv, mely a növényi folyamatokban közvetve résztvesz és azért sehogysem tartalékanyagként tekinthető, annál táplálódóbb minél több szénhidrátokat, illetőleg keményítőt tartalmaz; tartalékanyag szerepére sohasem vállalkozhatik, miután épen a nyugvó állapotban egy elsődleges latex-e csökkenhet. Ilyen latexnek tekinthető a fehérjeanyagokban dús, de szénhidrátokban szegény tejnedv, mely az *E. palustris*, *E. orientalis*, *Pithyusa trigonocarpa* gyöktörzseiben előjön. Az által, hogy a tejnedvtömlők tartalékanyagokat nem halmozhatnak fel s nem tarthatnak meg, különböznek ezek a kéregparenchymától, melyhez létrejövételük szerint tartoznak. A tejnedv a diosmotikus mozgáson kívül tömegmozgást is mutat, mely összhangban az általános anyagvándorlással főképen azon helyek felé irányul, a melyeken új képzések létrejönnek és a melyek sehogysem eszközölhetők külső befolyások által.

Plante noue din România descrire de Dr. D. BRANDZA Analele Academiei Romane, Bucuresci. Ser. II. Tom. II. Sect. II. 1880. Bucuresci 1881 [rect. 1882.] p. 537—538.

27] B. két új fajt — mely két pompás chromolithographiai táblán lesz bemutatva — ír le Román nyelven, a leírások Latin fordításban a következők:

I. *Paeonia romanica*, p. 537—538. [BRANDZA Prodr. fl. Rom. I. (1880.) p. 38. Ref.] — *P. officinalis* (non L.) CZIHAK Flora XIX.

62. GUEBHARD manuscr. et Exsicc. in Herb. DE CANDOLLE; EDEL Veget. der Moldau in Verhandl. des zool.-bot. Ver. III. (1853.) 40; CZIHAK et SZABÓ Flora XLVI. 258. — *P. officinalis* β . *heterophylla* in herb. mus. Vindob. — *P. laciniata* CZIHAK et SZABÓ Flora XLVI. 257. SZABÓ manuscr. — *P. decora* BRANDZA Bulet. societ. geogr. rom. 1876 p. 77. (non ANDERSS.)

Perennis. Rhizoma fibris radicalibus fasciculatis, tuberculis oblongo-ellipticis vel moniliformibus terminatis. Caules erecti 7—8 decim. alti, subcylindrici, subsulcati glabri. Folia valde longe petiolata, flabellata, glabra, supra laete viridia, infra pallide subglaucescentia, biternata, segmentis lateralibus breviter petiolatis, terminalibus multo longius petiolatis, omnibus ad basin profunde tripartitis, partitionibus obovato-oblongis, terminalibus profunde trifidis, lateralibus bitrifidis, omnibus lobis ovato-lanceolatis, integris vel inciso-dentatis, dentibus ovato-lanceolatis, integris, obtusis. Pedunculi glabri. Flores magni, sanguinei. Sepala 5—6, inaequalia, subfoliacea. Petala 8—11, obovato-cuneiformia, concava, suberecta, conniventia, 5—7 cm. longa. Stamina glabra, (p. 538) carpidia superantia, antheris filamentis dimidio brevioribus. Carpidia 2—4, lanoso-tomentosa, initio erecta, matura divergentia subarcuata, stigmata longa, rosea vel purpurea, lamelliformia, valde recurvata.

Crescit in pratis silvaticis et ad margines silvarum regionis campestris. Valde frequens in via a Galati versus Pechea et in Vlasca la Cómána de Valea Gárbanului. — Flor. ad finem mensis Maii Tab. I. [rect. II.] Sec. cl. V. DE JANKA crescit a Dobrodea usque ad Serbiám et a Cl. Dre PANCIC et aliis botanicis nomine *P. decorae* divulgata fuit.

II. *Galium Baillonii* (p. 538). Perenne. Caulis 15—20 cm. altus, dichotomice ramosus, erectus, tetragonus, nitidus. Folia quaterna, ovato-lanceolata, acuminata, trinervia, membranacea, supra laete viridia, inferiore parte pallide viridia, margine et nervis valde prominentibus hispidula. Pedunculi axillares, oppositi et terminales, divaricati, trichotomi, laxi, multiflori. Floris color . . . Fructus *sessilis* glaber.

In silvis raris alpium districtus Rimnicu-Valcei ad Olanasci et ad Lotri mont. Forfeca. Leg. mense Julii 1876 solum cum fructibus. Tab. II. [rect. I.] *G. latifolia* MCHX. ex montibus Carolinensibus proximum et solum fructibus sessilibus, qui in specie americana pedicellati, diversum.

SCH. GY.

Damiana. (Ein neues Aphrodisiacum) Von Dr. IGN. URBAN [Sep. Abdr. d. Arch. d. Pharmacie CCXX. Bd. 3 Heft (1882)] 14 pp. 8°.

28] Egy *Turnera* faj, melyet L. F. WARD (Virginia Medical Monthly 1876 p. 49.) *T. aphrodisiaca*-nak nevezett el. Ugy látszik, hogy csak Mexikóban és Dél-Carolinában jön elő, és habár hazájában több évszáz óta értékesítik, Éjszakamerikában csak alig egy évtíz (1874) óta lett híressé. A növényt a szárazföldi herbariumokban nem látta U., de droge-probák alapján meggyőződött arról, hogy ez egy külön a *T. diffusa* WILLD.-hoz közel álló faj. Az értekezés mind a két faj pontos és bő, igen instructiv fametszetekkel diszített leírását tartalmazza. Amint szerzőnk mondja a *Damiana* hatása oly nagyszerűnek tartatik Mexicóban, hogy a falusi nép abba több bizalmat fektet, mint az orvosba és azt minden betegség elleni panacea-nak tekinti.

Familien Podostemaceae. Studier af Dr. EUG. WARMING. I. Afhandling. Vegetationsorganerne hos Podostemon Ceratophyllum Michx. Mniopsis Weddelliana Tul. og Mniopsis Glazioviana Warming. Med 6 Tavler. Avec un résumé et une explication des planches en français. Vidensk. Selsk. Skr. 6. Raekke, naturv. og. matem. Afd. II. 1. Kjöbenhavn 1881. 34 pp. 4°.

29] A címben említett három *Podostemaceae* és részben a *Mniopsis scaturiginum* MART. lettek megvizsgálva.

Bonctani tekintetben a következők emelendők ki. Stomák hiányoznak, hámsejtek polygonalisok néha egy kissé meghosszabbítottak, sejtközi űrök vagy hiányoznak vagy igen picinyek és nem nagyszámúak. Az összes sejtfalak tiszta sejtenyéből állanak, csak a tracheideknél kissé elfásodottak, különösen az alapszövet bizonyos részeiben és a vascularis nyálábok körül hajlandók collenchymatusokká válni. Gyökerek és szárok sok keményítőt tartalmaznak; a peripherikus szövetekben különösen a gyökér és szár hámszámban a levéllemez alján és többé-kevésbé levéllemezben is különösen a szélek mentén továbbá a növény belsejében is a centralis henger és a rostodénynyálábok körül is kovaconcretiók találhatóak.

A gyökerek plagiotropok, dorsiventralisok és igen kevés chlorophyllt tartalmaznak. A centralis henger majdnem oly alakú mint a gyökér a hasoldalhoz közelebb esik és a *Mniopsis Weddelliana* kicsiny gyökereinél puhaháncsból, a többiekénél abból és két xylemcsoportból áll. A puhaháncs cambiformsejtekből és szitáscsővekből áll. A centralis hengert környező szövet messzire collenchymatikus. A gyökerek süveggel birnak, a substratum felé eső rész kevésbé kifej-

lődött mint a másik, néha csak egy piciny körömalakú süveg jön a csúcs felső oldalán elé, ez néha egészen el is tűnhet. Periblema és pleroma között nincs éles határ, úgy látszik, hogy a süveg ugyanazon meristemából képződik, mint a hám. Ha a gyökér elszakad az regenerálódhatik az acroscop végén. Új gyökerek a régiék oldalain vagy egy kissé belül a hasoldalon képződhetnek, ha a gyökér igen széles lesz. A gyökerek endogenek és a száron is jöhetnek létre. A gyökerek a substratumhoz illesztődnek 1) rövid gyökszőrók által, melyek vastag falakkal bírnak, igen rövidek és a csúcson erősen szélesedettek. 2) különös fogószervek — haptereknek nevezi W. — által, melyek a gyökértől a gyökérsarjak alja alól kiindulnak és a szerint a mint a substratumhoz közelebb vagy távolabb esnek, hosszuk és konikusok mielőtt megszélesednek vagy rövidek, szélesek és tárcsaalakúak. Néha elágazódottak és gyökszárakkal is lehetnek ellátva. Különös exogen módon képződnek és hasonlóan ágazódnak el; terminalistenyész-kupjuk teljesen meztelen. Csak parenchymából, melyben sok kemény söt kovaföld is lehet, állanak. Regenerálódhatnak mint a gyökerek. A hapterek phylogenetikailag a gyökerektől származtathatók: 1) csúcsnövéstük, 2) a gyökereken mutatózó állásuk, 3) regeneratio-képességük végett, 4) mert gyökszőróket képeznek. W. szerint a *Viscum* és más élődi intracorticalis thalloid képződései is, kifejlődött gyökerek. A hapterek a törzsökön is előjönnek, de vajon szintén exogen módon arról eddigelé nem lehetett biztosan meggyőződni.

A sarjak a gyökereken acropetalison rendszeren páronként — néha több pár egyszerre — képződnek, vagy oldalt vagy kissé befelé a hasoldalon. A gyökkéreg periphériáján endogenek. A kifejlődött sarjak a gyökkérrel különböző szögleteket képeznek, dorsiventralisok (de itt ez nem mutatkozik oly túlságosan, mint a *Castelnavia*, *Marathrum* és másoknál). A sarj oldalain fekvő levelek divergentiája $\frac{1}{2}$; az első levél a basiscop oldalon — azaz azon, mely a gyökér vége felé néz, melyen a sarj létrejött — fekszik. A levél gastroscop széle a szár hasoldalát nem veszi inkább körül, mint a notoscop szél a hasoldalt. A levél lemeze úgy fordul, hogy hasoldala (felső oldala) a sarj hátoldala felé fordul; tehát az összes levéllemezek a gyökér dorsiventralis síkjába esnek. A gyöksarjak két pikkelylevéllel kezdődnek; ha a cikkek hossza váltakozik is, csak lombevelek képződnek, ezek a *Podostemum Ceratophyllum*-nál teljes interpetiolaris stipulával bírnak. A *Mniopsis* három ismeretes faja, csak egy fél interpetiolaris stipulával bír a levélbasis notoscop oldalán, ezt WEDDELL külön levélszervnek tartotta. A lombevelek lemezei ujjasak és az egyes részek alakja igen változó a *P. Ceratophyllum*-nál. A szár nem bír a legifjabb levelen kiemelkedő csúcscsal; a levelek majd-

nem terminalisok; a legifjabb a két megelőző között egy kissé az idősebb basisa között jön létre.

A levelek segmentumai mind acropetalis sorban és gyakran oly közel az első segmentum csúcsához lépnek fel, hogy majdnem dichotomia látszik; váltakozók, mint a páfrányoknál; a rügyben úgy fedődnek, hogy minden acroscop karima a felsőbb levélssegmentum basiscop segmentumaitól fedve van. Minden levélen az I. rendű alsó segmentum közönségesen a levél notoscop oldalán képződik. A melléksarjak nem állanak a stipula honaljában, hanem a notoscop levél alján és egy külön (külső) stipulától fedvék, melynek alakja ugyanaz mint a („belső”) normalisé; ezen levelek tehát kétstipulások és azért dithécáknak nevezendők.

A melléksarj úgy fordul, hogy hátoldala majdnem ugyanazon fekvést nyeri, mint az anyasarj és hogy notoscop oldala az anyasarj symmetricus síkjától eltávolodik. Ezen oldalon van az alsó levél, mely mint az összes következők, mindig lomblevélnemű. Az elágazodás néha dichotom és akkor a dithék levél a dichotomia közepén van; a sympodiumok igen elterjedtek, a monopodiumok ritkák. A melléksarjakon 1, 2, 3, sőt több lomblevél mutatkozhatik, mielőtt ezen sarjak virágoznának. Igazi honalsarjakat W. csak egyszer észlelt, de arra nézve nem győződhetett meg, hogy valóban exogenek; ezek két, a medianétól jobbra és balra álló, pikkelylevéllel kezdődtek, mire a levélsorok mindig élesebben mutakozó csavarodása következett, úgy hogy ezek végre a dorsiventralis síkban feküdtek. A lomblevélnyalábok mindegyike a törzsben puhaháncsból és a hasoldalon fekvő tracheidekből áll, idősebb nyalábok a közepén ürrel vannak ellátva; hátoloalukon, de másutt is collenchymatikus szövettel, melynek sejtjei néha inkább a keményháncshoz hasonlítanak, erősítettnek. Erős collenchymatikus szövetek a kéregben is vannak. A levélhám kicsiny sejtjei szőrökké hosszabbodhatnak, a mesophyll nem differentiált, a levélnyalábjai körül lehetnek véve valódi keményháncstól.

Compendio della Flora Italiana ossia Manuale per la determinazione delle piante che trovansi silvatiche od inselvatiche nell'Italia e nelle isole adiacenti per GIOVANNI ARCANGELI Prof. ordinario di Botanica nella R. Università di Pisa. Torino Ermanno Loescher 1882. XX. 889. pp. 8°.

30] Olaszország flórája egy egyetlen ízlésesen kiállított, célszerű alakú kötetben kiállítva, egy igen jó gondolat — és nagy hiányt pótol. A munkájának berendezésénél J. D. HOOKER *Students Flora of British Islands* c. könyvét vette mintául, mit szintén csak

helyeselni lehet. Olaszország florája igen gazdag, mert a fajfogalomra nézve elég szigorú állásponton levő szerző mégis 889 genust 4963 anthophyt fajjal vesz fel, melyeket 109 családban helyez el, a Cormophyták 5 családban 28 genust 86 speciessel mutatnak fel. A diagnostikus rész után szerzőnk a nevezetesebb helymagasságok számait, a rövidítések magyarázatát a fajok és synonymok indexét adja.

Compendio della Flora italiana compilato per cura dei Professori V. CESATI, G. PASSERINI, G. GIBELLI con un atlante di circa 130 tavole eseguite sopra disegni tratti dal vero per opera del professore GIUSEPPE GIBELLI. Milano Dott. F. Vallardi 1882. Fasc. 29. Lex. 8°. [I. MNL. I. 29 sk., 70 sk. II. 29, 95. III. 41, 74, 157. IV. 92, 163. V. 24, 156 II.]

31] A szövegben befejeztetnek a *Rosaceák*, tárgyalatnak az *Amygdaleák*, *Cesalpinieák* és a *Papilionaceáktól* adatik a család jellemzése, a genusok clavisá továbbá *Phaseolus*, *Vigna*, *Apios* egészen és a *Viciák* nagyobb része. A LXXXIV—LXXXV. tab. *corymbifera Compositákat*, a LXXXVI. tab. *Dipsaceákat* mutatnak.

Notizie botaniche relative alle provincie meridionali d'Italia. Memoria di G. A. PASQUALE (con tavola) Napoli 1881. [Estr. Atti della R. Acc. delle Scienze fisiche e matem. IX.]

32] Közlemények I. Olasz vagy importált, II. exotikus növényekről, a tábla a 31. bővebben méltatott *Oenanthe Lachenalii* GMEL. (*Oe. microsperma* Guss. ined., *Oe. silaifolia* MB., apud BERTOL. Flora it. III. 241) ábráját nyújtja.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Gesellschaft naturforschender Freunde zu Berlin. 1882. jan. 17. ül. P. ASCHERSON „Einige von Herrn G. Schweinfurth aus Cairo ihm übersandte Pflanzenreste aus den neuerdings aufgefundenen Sarcophagen mehrerer aegyptischen Könige der XVIII. bis XX. Dynastie (p. 4.)“ 1. Blätter von *Salix Salsaf* FORSK. 2) Blumenblätter von *Alcea ficifolia*.

Febr. 21. ül. „P. ASCHERSON Aus dem mittleren Nordafrika stammende dort zum Gerben benutzte Pflanzen-Rohstoffe“ (p. 13—20.) 1. Beutelgallen der tripolitanischen Terebinthe (p. 13—18), 2. Rinde von *Rhus oxyacanthoides* DUM. COURS. (p. 18—19). 3. Blätter von *Cistus salvifolius* L. (p. 19—20). — A. W. EICHLER „Ueber

gefüllte Blüten von *Platycodon* (p. 20—21). — A. W. EICHLER „Eine Anzahl Blätter vom sogenannten „Bayonnetgras“ oder „Spaniard“ aus Neuseeland“ (p. 21—22). Ez nem egy fütől, hanem az *Aciphylla Colensoi* HOOK.F. (egy *Umbellifera*)-tól származik. — MAGNUS „Senkrecht in der Erde aufgerichtet stehende Blattspindeln abgefallener Blätter von *Juglans nigra*“ (p. 26—27).

Jun. 20. ül. „Entgegnung auf Herrn L. CELAKOVSKY's Kritik meiner Ansicht über die Fruchtschuppe der Abietineen“ (p. 77—92.) A. C.-től felhozott argumentumok mind határozottan és kivétel nélkül visszautasítatnak, az OSW. HEER-től (Bot. Centralbl. IX. (1882) 327 sk. 1.) közölt phytopaläontologiai felvilágosításokat, elfogadtatnak ellenben a GEORG ENGELMANN-től, az ismert coniferologustól nevezetesen a *Tsuga canadensis* abnormitásaira fektetett észrevételeit E. csak nagyon csekély mértékben oszthatja. — A. B. FRANK „Haarpolster in den Blattachsen der *Ercilia (Bridgesia) spicata* DC.“ (p. 93—94). — L. WITTMACK „Eine Eigenthümlichkeit der Blüthe von *Hordeum bulbosum* L.“ (p. 96—97.) (SB.n.Er.)

Linnean Society of London. 1882. Febr. 16. ül. A. STEPHEN WILSON „The Potato-Disease and the theory of fungoid parasitism.“

Márc. 2. ül. CH. KNIGHT „Contributions to the Lichenography of New South Wales“.

Márc. 16. ül. CHARLES DARWIN 1) „On the Action of Carbonate of Ammonia on the Roots of Certain Plants“. 2) „The Influence of Carbonate of Ammonia on Chlorophyll-Bodies“.

Ápril 6. ül. FRANCIS DARWIN „On the Connection between Geotropism and Growth“. — B. D. JACKSON „Note on Negative Heliotropism in *Fumaria corymbosa*“. — W. PHILLIPS „Some Observations on the Breaking of the Shropsire Meres.“

Ápr. 20. ül. Sir JOHN LUBBOCK elnök bejelentli, CHARLES DARWIN-nak ápr. 19. bekövetkezett halálát, minek következtében, az ülés az elköltözött iránti tiszteletből elnapoltatik.

Máj. 4. ül. DICKIE „On a Collection of Algae collected in the Himalajas“. — BAYON DE VILLA FRANCA and Dr. GLASS „On new varieties of the Sugar-Cane produced by planting in apposition“. — H. BOLUS „Notes on some Cape *Orchids*, with a listh of published species of Cape *Orchids*. — B. D. JACKSON „Note on the Dimorphic Florets of *Catananche lutea*“. (E.J.)

Société Linnéenne de Paris. Márc. 1. ül. H. BAILLON „Le phytoblaste est un phytozoaire“ (313—314). — L. DURAND Sur la possibilité de la ramification des réceptacles floraux“ (p. 314—316).

— H. BAILLON „Emendenda“ (p. 316—317). — H. BAILLON „Un nouveau *Cinnamodendron*“ (p. 317—319). — H. BAILLON „Les ovules des *Oléacées*“ (p. 319—320). (BSL.)

Deutsche Botanische Gesellschaft. Berlinben egy nagy növénytani társulatot akarnak alapítani. Az alapszabálytervezet 8. §-a így szól: „Die Gesellschaft soll einen anregenden und wirksamen Mittelpunkt für die wissenschaftlichen Bestrebungen auf dem Gesamtgebiete der Botanik in Deutschland bilden“. Magasztos és dicséretre méltó cél, melynek elérésére nézve biztosítékot nyújt az alakuló bizottság tagjainak fényes névsora, mert fel kell tennünk, hogy az új társulat organumában fogja kutatásai és tanulmányai eredményét letenni. A tagdíj is, mely a Berlinben és Berlintonl kevesebb mint 30 km. távolságban lakók számára 20 markát, a többiekre nézve 15 markát ró ki, világosan mutatja, hogy nagyobb anyagi forrásokra — s pedig helyesen súly fektetik. Azért részünkről az új társaság megalakulását örömmel üdvözöljük és óhajtjuk, hogy Eisenachban (a Hôtel zum Rautenkranzban) hol 1882. sept. 16. délel. 10 órakor az alakuló gyűlést meg fogják tartani, minél több tag jelenjék meg.

Igazán csodálatos, mily sokáig tartott Németországban míg egy ilyen társulat megalakítására gondoltak.

A mozgalom a circularehoz csatolt A. melléklet után itélve, a Berlinben székelő Botanischer Verein der Provinz Brandenburgtól indult ki és így ezen egylet — mely szerény kezdetből kiindulva szép tekintélyre emelkedett — az érdem ezen tekintetben is. De vajon azért helyes-e ha ezen egylet, mely mint tartományi szerepel, egészen összeolvad a másikkal, azt tekintettel az említett circulareben kifejtett magasztos célokra sem tudjuk részünkről belátni. Ha a többi Német hasontársulások megszűntetnének, akkor belátnánk azt, hogy a Brandenburgi tartományinak nem szabad separatistikusnak lenni, de így a dolgok másképp állanak, az új egylet a modern tudomány nézpontjából fogja működését kifejteni és tartani kell hogy sok szerény erő, mely a tartomány vagy szűkebb háza átkutatása körül fáradozik, alig mer — a díszes társaságban mozogni, de tekintettel a magas tagdíjra, talán egy és másnak nem is lesz módjában. Ha épen azon értekezések, melyek végett esetleg a mostani egylet kiadványai, mint tartalomra, mint terjedelemre nézve nyertek, más társulatnál láthatnak napvilágot, akkor ezen társulatkiadványai ugyan soványabbak, de egy bizonyos körre nézve, hozzáférhetőbbek lesznek és pedig épen azon körre nézve, melynek cultiválása által az említett egylet a floristikának oly sok barátot tudott megnyerni és megtartani a tudomány érdekében. Nézetünk szerint az még nem jelent

szakadást, ha két ugyanazon tudománynak szolgáló társulás, melynek különbözők a céljai, egy városban székel.

HALÁLOZÁSOK.

JAMES P. THOMAS bryolog és lichenolog † Cambridge. (Mass. É. Am.) 1882. febr. 22. 79 év.

DMITRIJ A. KOSEWNIKOW a növénytan rk. tanára Odessában † Mentoneb. 1882. apr. haváb.

WILLIAM H. LEGGETT a Bulletin of the Torrey Botanical Club társkiadója † New Yorkb. 1882. apr. 11.

PAVLOVSZKY SÁNDOR cs. és kir. udvari tanácsos (vagy a mint magát németül írta ALEXANDER PAWLOWSKY Ritter VON JAROSLAV) * Kismartonb. Sopronym. 1830. oct. 28. † Bécsb. 1882. apr. 18., a Bécsi thesianumban neveltetett, 1853. jogtudorrá avattatott és azután segédtanárnak neveztetett ki a Pozsonyi jogakadémiához, később jogakadémiai tanár volt Kassán és 1858 óta jogakad. igazgató Nagy-Váradon; 1861-ben a kir. helytartótanácshoz neveztetett ki Budára, de hg. Szász-COBURG ÁGOSTON fiaival ment utazni és két évig volt távol a hazától, már akkor kir. tanácsos volt, 1864-ben a Bécsben székelő közoktatási tanács elnöki titkára és egyben a Bécsi tud. egyetemen tanár lett; 1867 szept. 3. 6 Fels. a thesianum igazgatójának nevezte ki, hol sok éven át sikeresen és tapintatosan működött, így többek közt ALFONZ Spanyol király nevelésére is nagy befolyást gyakorolt. Midőn egy pár év előtt ronsolt egészsége miatt, működése körétől visszavonulni kényszerült, a thesianum tanszemélyzete és tanítványai tiszteletére egy emlékérmet verettek. 1847 óta növénytanall foglalkozott és Soprony-, Abauj-, Zemplén-, Szepes-, Sáros- és Tornamegyében, továbbá Alsó-és Felső-Ausztriában és a Rajna vidékén sokat botanizált, de midőn a hatvanas években Bécsbe tette át állandó lakását ezen szenvedélyével felhagyott és minden szabad idejét a numismaticára fordította. Midőn az Oest. botanische Wochenblatt pályafutását megkezdé, annak munkatársa volt. Hazai floránknak a következő értekezés van szentelve: Beiträge zur Flora Ober-Ungarns Verh. nat. Ver. Presburg I. (1856) 25—29.

CHARLES DARWIN † Down.-b. 1882. ápril 19. az utóvilág a jelenkor legnagyobb természetbuvárai közé fogja sorozni; mint a tudomány körül szerzett nagy érdemeit, már éltében is méltatták nemcsak elvbarátai és tisztelői, hanem ellenei is.

JOSEPH SCHLOSSER Ritter VON KLEKOVSKI [*Schlosseria VUKOT. Umbellifera*] * 1808. jan. 25. Heinrichswaldb. Morvaország. † Zág-rábban 1882. apr. 27. 1836-ban Páviában orvostudorrá avattatott

és az alkalommal ily című dissertatiót írt: *De Papilionaceis in Germania sponte crescentibus Ticinii Typ. Fusi et soc. 1836. 52 pp. 8°*, nemsokára azután Horvátországba ment hol előbb mint fürdőorvos, később mint megyei főorvos Kőrös-és Zágrábmegyében felváltva működött, 1864. helytartótanácsos és Horvátország protomedikusa lett, a politikai viszonyok megváltozása után is a báni kormánynál mint protomedikus tovább működött haláláig. Midőn a Délszláv tud. akadémia felállítatott annak rendes tagja és nemsokára az akadémia megalkulása után természettudományi osztályának elnöke is lett. Barátjával VUKOTINOVICS LAJOS-sal nagy erélyt fejtett ki Horvátország természethistoriája körül, SCHL. különösen mint botanikus és entomologus működött, VUKOTINOVICS mint botanikus, geologus és oeconomus. Mindkettő tekintélyes állásban levén sokat utazhatott és a kormány anyagi és szellemi támogatását mindenkor igénybe vehette. Azért ezen Dioscur-párnak, hazánk társországának átkutatása körül kifejtett érdemei mindig nagy elismerésben fognak részesülni. SCHL. sok növényt gyűjtött és nagy tömegeket hozott forgalomba.¹ Dolgozatai: *Vorarbeiten zu einer Flora von Croatien Oesterr. bot. Wochenblatt II. (1852) 281—3, 289—291. 297—9, 305—6, 313—4, 321—2.* — *Reiseflora aus Süd-Croatien ib. II. (1852) 322—5, 329—32, 337—40, 345—8, 353—6, 361—3, 369—70, 377—9, 385—7, 393—4, 401—2; VII. (1857) 246—8, 254—6, 263—5, 270—2, 279—81.* — *Pripravna radnja za geografiju bilja u trojednoj kraljevini. Prestampano iz IV. knjiga „Rada“ jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. U Zagrabu 1868. 85 pp.* — *Kalnicka Gora sa svoje prirodopisne znan. i umjetn. Prest. iz XI. knj. „Rada“ etc. Zagrab 1870. 84 pp.* ugyanez Németül *Das Kalniker Gebirge Oesterr. bot. Zeitschr. XXIV. (1874) 216—24, 244—50, 275—85, 315—18.* — *O uplivu obradivanja zemlje i gojenja biljana fizionomiju predjela i na znacaj naroda. Prest. iz XIII. knj. „Rada“ etc. Zagrab 1870. 81 pp.* — *Zdralovnice (Geraniaceae) pogledom na naravoslovnu vrst. Prest. XVII. i XVIII. knj. „Rada“ etc. Zagrab 1871. 111 pp.* — *Kacunovice (Orchideae Juss.) Prest. iz XXI. knj. „Rada“ etc. Zagrab 1872 183 pp.*

VUKOTINOVICS-sal együtt: *Naturhistorische Wanderungen durch einige Gegenden Nord-Croatiens im Jahre 1853. Oesterr. bot. Wochenblatt IV. (1854) 107—9, 114—7, 122—4, 131—4, 37—41,*

¹ „Massen selbst gesammelter Pflanzen aus Gesamt-Kroatien hat er mit seltener Liberalität unter seine wissenschaftlichen Genossen aller Zonen vertheilt.“ *Oesterr. bot. Zeitschr. XIX. (1869) 4.* hol arképe és rövid életrajza található.

145—7. — Syllabus Florae Croaticae. Additis descriptionibus specierum novarum. Typis Dr. Ludovici Gaj 1857. (a boríték hátulsó oldalán olvasható Zagrabiae etc.) V. 192. XVI. pp. 16°. először a Glasnik nevű folyóiratban jelent meg 4 r. kétcolumnáson és azután töretett csak át a kisebb alakra. — Flora croatica. Edidit Academia scientiarum Slavorum meridionalium. Zagrab 1869. 141, 1362. pp. nagy 8r. — Bilinar. Flora Excursoria. Uputa u sabiranje i oznacivanje bilinah u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji Zagreb 1876. XXVII. 606 pp. kis 8r. Ezen kis célszerű alaku zsebkönyv részben pótlékokat is tartalmaz az előbbi műhöz.

EMANUEL RITT, VON PURKYNE tanár az erdészeti intézetnél Weiszwasserb. Csehországban † u. o. 1882. máj. 23. 50 éves koráb. A hies egykori élettanár fia, ki úgy mint atyja megtanulta a magyar nyelvet és azt teljesen értette. Előbb inkább növényföldrajzi, később erdésznövénytani kérdésekkel foglalkozott. Minket közelebbről érdeklő dolgozatai: Vylet do Tater (Kirándulás a Tátrába) Ziva (Élet) c. folyóirat 1853. 245—253. — Kvetena Slovenska u porovnáni s kvetenou Ceskou (A Tótvidékek florája összehasonlítva Csehországgal) Ziva 1859. 242—261.

GIUSEPPE GARIBALDI † 1882. jun. 2. Caprera szigetén. Midőn ELIAS FRIES hies *Hieracium*-Epicrisis-ét megírta egy új déli Olaszországból származó *Hieracium*-fajt *H. Garibaldianum*nak nevezett el. Évek előtt DELPONTE, akkor az egyetemen a növénytan tanára Torinoban, elbeszélte nekem, hogy az ottani nagy herbariumban GÁRIBALDI-tól is gyűjtött növények vannak, melyeket már midőn G. nagyírú férfi volt, neki DELPONTE ismét meg is mutatott.

KINEVEZÉSEK.

C. GOEBEL eddig r. k. tanár Strassburgban Rostockba hivatott meg a növénytan r. ny., A. REHMANN eddig magántanár Krakóban Lembergbe neveztetett ki a tud. egyetemhez a növénytan r. k. tanárának. Igmár most eltekintve Insbrucktól és Csernovictól, a Lajtántúli összes t. egyetemeken két-két növénytan-tanár van alkalmazva és pedig egy systematikus és egy physiologus.

LÉON MARCHAND az École supérieure de pharmacie de Paris ujonnan felállított „Botanique cryptogamique“ tanszékének tanárává neveztetett ki.

KÉRELEM.

Miután alóírott Magyarország gombáit herbarium alakjában szándékozom kiadni, melyben az egyes példányok rövid diagnosisán kívül az irodalmat is fel akarom említeni s e mellett főleg a magyar

irodalomra szeretnék tekintettel lenni; teljes tisztelettel felkérem t. szaktársaimat sziveskednének a gombákra vonatkozó dolgozatainknak s közleményeinknek helyét, hogy hol és mikor jelentek meg, velem tudatni, hogy az esetleg figyelmemet kikerülő közleményeket is kellően méltányolhassam.

Tiszteletteljes kérelmem mellett maradtam hazafiui üdvözléttel
M. Óvár, 1882. június 9. LINHART GYÖRGY
akad. tanár „Magyarország gombái“-nak kiadója.

SZERKESZTŐI POSTA.

Tisztelt előfizetőink, a most megjelenő lapszámokat annyiban megváltoztatva kapják, hogy azok új betűkkel vannak szedve. A régi betűk már igen kopottak voltak és azért a nyomdánál már egy pár év óta sürgettem új betűk használatát; de csak most, midőn a nyomda viszonyai teljesen megváltoztak, vált ez lehetségessé. Ezen körülményre már az ezen év kezdetén szétküldött levelezési lapon figyelmeztettem, de az úgy lebonyolítása még az akkori nem sanguinikus számításoknál is később volt elérhető. A nyomda új felszerelése alkalmával, t. i. a gyáros egyes betűk, illetőleg betűfajták megküldésével nagyon késett, úgy hogy csak július vége felé foghatott a szedő a június—júlisi kettős szám szedéséhez.

H I R D E T É S E K.

ALGAE aquae dulcis exsiccatae praecipue scandinavicae, quas adjectis algis marinis chlorophyllaceis et phycochromaceis distribuerunt VEIT WITTRÖCK et OTTO NORDSTEDT cím alatt, alólírottak egy gyűjteményt adnak ki, mely chlorophyllt és phycochromot tartalmazó algákból (a Diatomaceák kivételével) áll. Az Oedogonieák, Vaucherieák, Zygnemeák stb. csak fructifikáló példányokban lesznek szétosztva. Eddig tíz füzet, melynek mindegyike 50 számot tartalmaz, jelent meg.

A gyűjtemény egyenesen alólírottaktól rendelhető meg, Egy füzet előfizetési ára 15 svéd kron (17 shilling v. marka, 21, 25 franc) vitelbér nélkül.

OTTO NORDSTEDT
Lund (Svédország).
(2)

VEIT WITTRÖCK
Vetenskaps-akademien
Stockholm (Svédország).

BOTANISIR — Stöcke, — Mappen, — Büchsen, — Spaten, — Pflanzenpressen jeder Art, Auerswaldsche Gitterpressen M. 3.40 Botaniker-Microscope und Loupen, Pincetten, Präparirnadeln etc. Illustriertes Preisverzeichniss gratis franco.
Friedr. Ganzenmüller in Nürnberg. (3)